

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

6. De Vehementibus qui in laudato caractere versantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

De vehementibus, qui in laudato caractere versantur.

CAPVT VI.

Concio-
natoris
vehemen-
tis chara-
cter.

Vehementia est vigor quidam acerrimus dicendi. Vehementes autem tales ferre sunt. Affines videntur grauium maxime primi generis, nam & mentem habent generoso quasi factam semine, & in nobilibus defudant argumentis, & sententiarum grauitate mirifice delectantur: Sed hoc habent præcipuum, quod commotiores sunt, & verbis effervescentibus magis volucres. Nec mirum, nam plurimum habeat calidi atque incensi, suntque natura leonibus perfumiles. Non amant pompam, aut delicias, molliciemque sermonis, non lubenter versantur in Panegyricorum floribus, sed totum nati sunt ad pugnas, & congressus armorum. Campum autem sibi delegerunt præstantissimum; In eo se exercent sæpius, sudant alacrius, versantur vitius. Illic ut sempiterni Dei equites ignei lucent in coccinis, non purpura, sed Dei amore flagrantibus: Tunc verbi diuini gladio accincti, pugnant cominus, eminus, feriunt, amputant, concidunt, & mirificas in illo quasi Virtutis amphiteatro referunt victorias.

Primum videas eos aliquando in dicendi principijs exallescere, dum se parant, & vires colligunt, & animos exstimulant, mox ubi effebuerit, tum vultus ardet, tum ignescunt oculi, tum vibrant manus, tum rigent etiam plerisque capilli, ut furentibus apris setæ, tum vox tonat, tum quot motus corporis, tot tela sunt.

Fulmina
vehemen-
tium ora-
torum.

Atque ut halitus velox, & inflammatus in frigida nube fertur, volitat, luctatur, mox eam, qua parte subtilior est, diffringit, & vasto impetu labitur in terras: sic in eorum oratione videntur aliquando verba, & sententiæ trudi, collidere sensimque inardescere. Vident omnes arcum intentum, quid feriat expectant, mox in festo turbine erumpunt sagittæ vel potius fulmina, & in quocumque vitium exagitandum se coniecerint, hinc ceruices elidunt. Inde trepidant, quasi frigida mens est criminibus, & pallent, & conuiuent, tanquam ad

fulgura: sæpe etiam aliquos ad hanc orationis vehementiam, cum amplius ferre non possent, tanquam sagittis confixos ingemuisse; Alios dolore, quem ex flagitijs conceperant, eodem temporis vestigio exanimatos præcæ narrant historiz.

Hanc vim tantam, & tam acrem non Martis rutilus fulgor, sed Dei mouentis spiritus accendit, famulatur autem natura acris, & velox, & vultus, qui plus habeat horrois, quam suauitatis, & vox plena, & firma latera, & micantes oculi, & totum actionis pondus, congruunt etiam verba velocius vibrata, sententiæ fortes, generosæ, vellicantes, figuræ non molles, & delicatæ, sed asperæ, & truces, ut sunt exclamationes, ἰπιπλάξαι, execrationes, comminationes, & cæteræ id genus.

Ex multis exemplis deligam vnum, & alterum ex D. Cypriano. Primum est quo crimen Apostatarum, qui idolis immolarant, insectatur his verbis.

Exciderunt quibusdam pro nefas, omnia, Ex D. & de memoria recesserunt. Non expectaue-
Cypr. de
runt saltem, ut interrogati negarent, & thus lapsis.

accenderent apprehensi. Ante aciem multi victi, sine congressione prostrati; nec hoc sibi reliquerunt, ut sacrificare idolis viderentur iniuri. Vltro ad forum currere, ad mortem sponte properare; quasi hoc olim cuperent, quasi amplecterentur occasionem datam, quam semper optassent. Quid illi, qui à magistratibus vespera urgente dilati sunt? quod ne eorum differenter interitus, etiam rogauerunt?

Gravibus
oratio.

quam vim potest talis obtendere, qua crimen suum purget; cum vim magis ipse fecerit ut perirent? Nonne quando ad capitolum sponte ventum est, quando vltro ad obsequium diuini facinoris accessum est, labauit gressus, caligauit aspectus, tremuerunt viscera, brachia conciderunt? Nonne sensus obstupuit, lingua hæsit, sermo defecit? stare illic potuit Dei seruus, & loqui, & renunciare Christo, qui iam Diabolo renunciarat, & sæculo? Nonne si uideris ara illa, quo moriturus accessit, rogus illi fuit plena man-

Hæc in-
stans &
vibrata.

Nonne Diaboli altare, quod factore tetto resplatis, fumare, ac redolere conspexerat, velut funus, & bustum vitæ suæ arere, ac fugere debebat? Quid hostiam tecum miser, quid victimam supplicaturus imponis? ipse ad aras hostia, victima ipse venisti, immolasti illic salutem tuam, spem tuam, fidem tuam, funestis illis ignibus concremasti. Ac multis pro-

Ecccc a ptius

*Sensus
egregij. &
vberes.
S. Cypria-
ni.*

prius interitus satis non fuit: hortamentis mutuis. in exitum suum. populus impulsus est: mors inuicem letali poculo propinata est. *Agne*. quid deesset ad criminis cumulum, infantes quoque parentum manibus vel impositi, vel tacti, amiserunt paruuli, quod in primo statim natiuitatis exordio sterant consecuti.

Nonne illi cum iudicij dies venerit, dicent: Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo, & poculo Domini ad profana contagia sponte properauimus: perdidit nos aliena perfidia, parentes sensimus parricidas. Illi nobis Ecclesiam matrem Deum negauerunt, vt dum paruuli, & improuidi, & tantu facinoris ignari, per alios ad consortium criminum iungimur, aliena fraude caperemur? Nec est pro dolor iusta aliqua & grauis causa, quæ tantum facinus excuset: relinquenda erat patria, & patrimonij facienda iactura. Qui enim nascenti, atque morienti non relinquenda quandoque patria, & patrimonij sui facienda iactura est? vt Christus non relinquatur, salutis ac sedis æternæ iactura timeatur.

Numne si bene consideretur hæc oratio, tota est adamantina? Numne *perrumpere amat saxa potentius ictu fulmineo?*

Primum quam grauiter criminis turpitudinem exponit, & auget ab adiunctis, impij puta operis celeritate. *Exciderunt quibusdam, Proh nefas! omnia, & illud, Ante aciem victi, sine congressione prostrati, præludit fulmini mox erumpit, numne labaus gressus, caligauit aspectus, tremuerunt viscera, brachia conciderunt, &c.* Deinde, *Ipsæ ad aras hostia, victima ipse venisti, immolasti illic salutem tuam, &c.* Postremo quam apertè facta illa sermocinatio paruulorum apud Dei tribunal lamentantium, sibi parentes fuisse parricidas, & tenerorum iugulo nihil commertorum, fœdalem sicam impressisse.

Alterum exemplum est in libro de disciplina, & habitu Virginum, ubi luxum vestium, & fucum mulierum carpit non molli brachio.

Quis non id execretur, & fugiat, quod alij fuerit exitio? Quis id appetat, & assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit, & telo? Si hausto poculo moretur, qui biberat, venenū scires esse, quod ille potauit. Si accepto cibo, qui acceperat interiret; scires esse letale quod acceptum potuit occidere, nec ederes inde, nec biberes, vnde interijisse alios ante conspiceres.

Nunc quanta ignorantia veri est, animi quanta dementia, id velle, quod & nocuerit semper, & nocere: & putare quod inde ipse non pereas, vnde alios perisse cognoscas? Neque enim Deus cocineas aut purpureas oues fecit, aut herbarum succis, & conchilijs tingere, & colorare lanas docuit. Nec distinctis auro lapillis, & margaritis, contexta serie, & numerosa compage digestis, monilia instituit, quibus ceruicem, quam fecit, absconderes, vt operiatur illud quod Deus in homine formauit, & conspiciatur id desuper quod Diabolus adiuuicet. An vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia, & mali secularis ignara crucietur, vt postea de aurium cicatricibus, & cauernis pretiosa grana, dependeant graui, & si non suo pondere, mercium quantitate: quæ omnia peccatores & apostate Angeli suis artibus prodiderunt, quando ad terrenam contagia deuoluti, à cœlesti vigore recesserunt.

Illi & oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crimen, & expugnare omnem oris, & capitis veritatem corruptelæ suæ impugnatione docuerunt. Et quidem isto in loco pro timore, quem nobis fides suggerit, pro dilectione quam fraternitas exigit, non virgines tantum aut viduas, sed & nuptas puto, & omnes omnino feminas admouendas, quod opus Dei, & factura eius, & plastica adulterari nullo modo debeat, adhibito fluo colore, vel nigro pulvere, vel rubore, aut quolibet denique lineamenta natiuo corruptente medicamine. Dicit Deus, *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & creauerat* Deus fecit?

Manus Deo inferunt, quando id quod ille formauit, reformare, & transfigurare contendunt, nescientes quia opus Dei est omne, quod nascitur, Diaboli quodcumque mutatur. Si quis pingendi artifex vultum alicuius, & speciem, & corporis qualitatem æmulo colore signasset, & signato iam consummataque simulachro, manus alius infereat, vt iam formata, iam picta quasi peritior informaret, grauis prioris artificis iniuria, & iusta indignatio videretur. Tu te existimas impune iaturam tam improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis offensam?

Vt enim impudica circa homines, & incesta fucis lenocinantibus non sis, corruptis, violata.

Sermocinatio paruulorum apposite facta à D. Cypriano.

Cypriani hæc oratio non est facta malis solamini.

Inuicem luxus cauitur.

Enim i. egrege. probetur.

Gravi. vberem oratio.

A simili.

olatisque quæ Dei sunt, peior adultera detine-
ris. Quod ornari te putas, quod putas, impu-
gnatio est ista diuini operis, præuacatio est
veritatis. Monentis Apostoli vox est; expurga-
te vetus fermentum, ut sitis noua consperso, si-
cut estis azymi, nam pascha nostrum immola-
turus est Christus: itaque festa celebremus, non
in fermento vetere, neque in fermento malitia,
& nequitia, sed in azymis sinceritatis, & veri-
tatis.

Num sinceritas perseverat, & veritas, quan-
do quæ sincera sunt polluantur colorum a-
dulterijs, & medicaminum fucis in mendaci-
um vera mutantur? Dominus tuus dicit: non
potes facere capillum unum album, aut nigrum:
& tu ad vincendam Domini tui vocem vis te
esse potiozem.

Anima-
nerve gene-
rosa metis
acrimo-
niam.

Audaci conatu, & sacrilego contemptu cri-
nes tuos inficis, inalo præfago futurorum, ca-
pillis iam tibi flammeos auspicias, & peccas
pro nefas, capite, id est corporis parte meliore,
& cum scriptum sit de Domino: Caput autem
eius, & capilli erant albi velut lana, aut nix; tu
execraris canitiem, detestaris alborem, qui sit
ad Domini caput similis. Non metuis oro quæ
talis es, nec cum resurrectionis dies venerit, ar-
tifex tuus te non recognoscat, & ad sua præmia
& promissa venientem remoueat, & excludat.
Increpans vigore censoris, & iudicis dicit: o-
pus hoc meum non est, nec imago hæc nostra
est, cutem falso medicamine polluisti, crinem
adultero colore mutasti. expugnata est menda-
cio facies, figura corrupta est, vultus alienus
est, Deum videre non poteris, quando oculi
tui non sunt quos Deus fecit, sed quos Dia-
bolus infecit. Illum tu sectata es, rutilos atque
depictos oculos serpentis imitata es, de inimico
tuo compta, cum illo pariter & arsura.

Quam grauis, & pugnax initio est hæc o-
ratio. Quis non id execretur, & fugiat quod
alij fuerit exitio? & id quidem apertis similibus
euincit. Deinde hoc præclare infertur: Neque
enim Deus coccineas, aut purpureas oculos fecit,
quod manifeste expressum est ex Tertulliano.
Magna autem ars in eo est quod in describen-
do hoc muliebri fuce non mollioribus vitur
orationis cincinnulis, ne vim, & impensionem
argumentorum delicate dictionis aucupijs
infringat. Tandem fulminat hæc oratio. Dicit
Deus, faciamus hominem ad similitudinem
imaginem nostram. & audet quisquam mu-
tare, & inuicere quod Deus fecit? Manus Deo
inferunt, qui id quod ille formauit, reformare,

& transfigurare contendunt. Ad summum illud
quod in extrema posuit ingenioz etiam vehe-
mentiz: *Malò præagio futurorum capillos iam
tibi flammeos auspicias.*

De lentis, & deformibus qua uehementia
aduersantur.

CAPVT VII.

Hic virtuti duo aduersantur vitia, v-
num est in defectu, alterum in excessu,
lentitudo deficit, excedit infana defor-
mitas. Est igitur lentitudo languor orationis
ubi incitata esse debeat, lentus autem talis est,
qui siue ita constitutus est à natura, siue à tatis
ingrauescentis vitio, restringi sibi stimulos in-
genij, ardoremque restringit sentit. Itaq; tar-
de res concipit, parum explicite distinguit, mi-
nus etiam feliciter inuenit: Tum sublitit, & in
continuacione verborum adhærebit, & mutila
sepe atq; amputata loquitur, nec dicēdo mul-
to magis se commouet, quam si marmorea
esset statua, nec vultus vllam habet varieta-
tem, nec micantium oculorum loquentes illi-
cebras, nec flexus corporis, nec manus con-
cinnam moderationem, quo sit vt ad dicendum
maximè infelix sit, & ineptus. Longè differt à
lenta, sedata illa, & mitis oratio, quæ personas
graues, vt Principes, senes, doctores, superiores
ad summum decet, qui non solent esse com-
motiores in dicendo, nisi argumenti nouitas
illud postulet, sed ex tranquilla quadam men-
te ponderosam, ac veluti *ἐκ σκόπιρον τάλαν-
τανομένον* fundunt orationem. *Vide Se-
nec. Epist.
40.*

Contrarij sunt istis omnino illi, quos Di-
uus Augustinus in doctrina Christiana vocat,
vastos, & deformes. Sunt autem ferme valen-
tissimi viribus præditi, lateribus firmis, vo-
ce grandi & melliora, sed parum suauis, vt quæ
in stæplaustris male delibuti strideat. In quam-
cumque partem se coniecerint sunt motus
impotentissimi, nam spumant, & audant, &
mugunt, & tum frontem feriunt, tum pul-
pitum, & omnia corporis membra videntur
vello diuelleret, atque in astantes spargere, ra-
piuntur autem ab impotenti equo & plane in-
domito, nec iam sunt sui cōpotes. Et quia pa-
rum habent sepe doctrinæ, aut palæstræ, dicitur
Ecccc 3. ora-